

MOZAIK
KERETTANTERVRENDSZER
A GIMNÁZIUMOK SZÁMÁRA
NAT 2003

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM
9-12. évfolyam

Készítette:
Várhidi Gyula

A kerettantervrendszert szerkesztette és megjelentette:
MOZAIK KIADÓ – SZEGED, 2004

TARTALOM

BEVEZETÉS	2
A tantárgy célja	3
Fejlesztési feladatok	3
Értékelési elvek	4
Feltételek	4
9. OSZTÁLY	5
Magyar nyelv	5
Belépő tevékenységformák	5
Cél	5
Óraszámok	5
Javasolt óraterv	6
Év végi követelmények	7
Irodalom	7
Belépő tevékenységformák	7
Cél	7
Óraszámok	8
Javasolt óraterv	8
Év végi követelmények	9
10. OSZTÁLY	10
Magyar nyelv	10
Belépő tevékenységformák	10
Cél	10
Óraszámok	10
Javasolt óraterv	11
Év végi követelmények	12
Irodalom	12
Belépő tevékenységformák	12
Cél	12
Óraszámok	12
Javasolt óraterv	13
Év végi követelmények	14
11. OSZTÁLY	15
Magyar nyelv	15
Belépő tevékenységformák	15
Cél	15
Óraszámok	15
Javasolt óraterv	15
Év végi követelmények	16
Irodalom	16
Belépő tevékenységformák	16
Cél	17
Óraszámok	17
Javasolt óraterv	17
Év végi követelmények	18
12. OSZTÁLY	19
Magyar nyelv	19
Belépő tevékenységformák	19
Cél	19
Óraszámok	19
Javasolt óraterv	19
Év végi követelmények	20
Irodalom	20
Belépő tevékenységformák	20
Cél	21
Óraszámok	21
Javasolt óraterv	21
Év végi követelmények	22

BEVEZETÉS

A 21. század információs társadalmában, globalizálódó világunkban talán minden eddiginél nagyobb szerepe van a magyar nyelv és irodalom tantárgynak. Biztos és állandó értékeket közvetít, kapcsolatot képes teremteni és tartani múlt, jelen és jövő között, ezzel biztosítani tudja a kultúra folytonosságát és folyamatos megújulását. Nélkülözhetetlen az értékátadásban, az érzelmi élet gazdagításában, az egyén kulturális önazonosságának kialakításában és megerősítésében, elősegíti az emberi és társadalmi problémák megértését, más kultúrák megismerését, az előítéletek visszaszorítását. Emellett olyan nyelvi ismeretek hordozója, melyek szükségesek a hatékony társadalmi kommunikációhoz, az önkifejezéshez, más műveltségi területek megismeréséhez, a tudás gyarapításához, a tanuláshoz.

Ugyanakkor talán minden eddiginél nagyobb kihívásokkal kell szembenézni a tantárgy tanítása során. Nem hagyható figyelmen kívül az elektronikus információhordozók, a mozgóképkultúra térhódítása az ifjúság körében, az olvasás népszerűségének csökkenése, az olvasási szokások átalakulása, az irodalomtanulás iránti csökkenő motiváltság. Ebben a közegben csak hiteles kérdések és válaszok megfogalmazásával tudjuk megragadni a diákok figyelmét, hogy az iskolai olvasmányok elutasításától eljuttassuk őket az élményt nyújtó, értelmező olvasásig. Ezeket a feladatokat kell megoldani úgy, hogy közben a gimnáziumi nevelő-oktató munka célja az általános műveltség biztosítása mellett a felsőfokú tanulmányokra történő előkészítés is.

Az anyanyelvi és irodalmi nevelés egymástól elválaszthatatlan, tartalmában és céljaiban szorosan kapcsolódik a Művészetek, az Ember és társadalom, az Élő idegen nyelv és az Informatika műveltségi területekhez, de befolyásolja a többi műveltségi terület tanítását, elsajátítását is.

A tantárgy célja

Az anyanyelvi nevelés alapvető célja az ismert Kölcsey-idézet szellemében fogalmazható meg: *„idegen nyelveket tudni szép, a hazait pedig a lehetőségig művelni kötelesség”*. Elsődleges feladat – az életkornak megfelelően – az anyanyelvi kompetencia fejlesztése. A tanulók tudják értelmezni a kommunikációs helyzeteket, vegyenek részt aktívan a kommunikációs folyamatokban. Folyamatosan fejlődjön szövegértési és szövegalkotási képességük. Ismerjék meg anyanyelvük rendszerét, annak jelenét és múltját. Megfelelő nyelvi kultúrával rendelkezzenek, szóbeli és írásbeli megnyilatkozásuk igényes és tudatos legyen.

Irodalomtanításunk célja, hogy diákjaink értő olvasóvá, befogadóvá váljanak. Ehhez szükséges az olvasási kedv felkeltése, ill. fenntartása, az irodalomnak mint művészetnek megszerettetése, kifejezési módjainak megismertetése. Az irodalmi művek olvasása, értelmezése képessé teszi a tanulókat az esztétikai, morális és kulturális értékek elsajátítására. Tanítványainknak közvetíteni kell mindazt, ami a magyarság és az európaiság szellemiségében ránk hagyományozódott, amit eddig az emberiség létrehozott a szó művészetében. Ezért a tantervünk megtartja a linearitás elvét, de ezt ötvözni kell a komplex látásmód kialakítására irányuló törekvéssel, műközpontúsággal.

Cél továbbá, hogy a továbbtanulók számára teremtse meg a lehetőséget a felsőfokú oktatási intézménybe kerüléshez szükséges eredményes felkészülésre.

Fejlesztési feladatok

A fenti célokból a következő feladatok adódnak:

- A társas-társadalmi együttműködéshez szükséges szóbeli nyelvi képességek fejlesztése, a beszédhelyzetnek megfelelő, kulturált nyelvi magatartás kialakítása.
- A nem nyelvi kommunikáció, valamint a másik ember megértését és az önkifejezést elősegítő kommunikáció formálása, továbbfejlesztése.
- A beszédkészségnek és a szóbeli szövegek megértésének fejlesztésével önismeretre, önbecsülésre, az ezeken alapuló magabiztos fellépésre és mások személyiségének tiszteletére, véleményének megbecsülésére nevelés.
- Az iskolai képzés szintjének megfelelő szövegértés, olvasási készség, értő olvasás kialakítása.
- Az anyanyelvű írásbeliség normáinak megismertetése, az európai és a magyar kultúrában hagyományos alapvető szövegtípusok elsajátíttatása.
- A kreatív írás, az önkifejezés, az egyéni stílus fejlesztése.
- Az életkornak megfelelő írástechnika, olvasható betűformák, esztétikus íráskép, az anyanyelvi normákat követő helyesírás kialakítása.

- Az alpműveltség elsajátításához szükséges információk megszerzésének és feldolgozásának csoportos és egyéni technikái, e technikák megismertetése, használatuk gyakorlása.
- A mai magyar nyelv árnyalt és igényes használatához szükséges nyelvtani ismeretek elsajátítása, a szövegre, annak jelentésére és stílusára vonatkozó ismeretek alkalmazása a szövegalkotásban és a szövegek megértésében, elemzésében.
- A nyelvnek kommunikációs közegként, eszközként és társadalmi jelenségként való értelmezése, annak felismertetése, hogy a nyelv rendszer, hogy a nyelvnek anyanyelvként való birtoklása tartja össze a nyelvközösséget, közvetíti a világra vonatkozó tudást, hagyományt.
- A nyelvi kultúra fejlesztésével megalapozni a tanulók sikeres szocializációját, hozzájárulni megfelelő önértékelésük kialakulásához, önbecsülésük fejlesztéséhez.
- Az irodalom mint művészet befogadásának megalapozása és fejlesztése.
- Az olvasás mint műélvezet megtapasztalása, az olvasás iránti igény felkeltése.
- Felkészítés az irodalmi kifejezési formák felismerésére, megértésére, befogadására.
- A költői nyelv sajátosságainak megfigyeltetése, megértésének megalapozása és fejlesztése.
- Felkészítés az irodalmi műveltséghez tartozó ismeretek elsajátítására.
- A kulturális és történeti másság felismertetése, megértése és erre épülő tisztelete.
- Önálló ítéletalkotás társadalmi, történeti, morális és esztétikai kérdésekről, a vélemény érvelő kifejtésének és védelmének képessége különféle kulturális, etikai, esztétikai normák és kultúrtörténeti ismeretek alapján.
- A műalkotások aktív befogadása, igény és fogékonyság a műélvezetre, a műalkotás fikatív létmódjának megértése.

Értékelési elvek

A tanuló munkájának értékelése során meg kell vizsgálni:

- milyen mélységben sajátította el a magyar nyelv és irodalom tantárgy nyelvezetét;
- megszerezte-e a kellő grammatikai, nyelvi és irodalmi ismereteket;
- birtokába jutott-e az ismeretszerzés különböző formáinak;
- képes-e a szerzett tapasztalatok, ismeretek önálló rendszerezésére, csoportosítására, a felmerült problémák világos megfogalmazására, kifejtésére;

Az eredményes előrehaladás egyik fontos előfeltétele a tanulók tudásának folyamatos ellenőrzése és értékelése. A magyarórákon értékeljük a tanulók

- szóbeli megnyilvánulását,
- írásbeli teljesítményét.

A szóbeli megnyilvánulások lehetnek

- feleletek,
- hozzászólások
- a tananyag feldolgozását segítő jó kérdések, önálló gondolatok
- kiselőadások stb.

Az írásbeli teljesítmények

- a tankönyv, munkafüzet feladatainak megoldása,
- alkalm szerűen készített feladatlapok megoldása,
- feladatgyűjtemények válogatott feladatainak megoldása,
- esszé, értekezés, műértelmezés (évente 3-4 iskolai),
- házi fogalmazások.

Feltételek

A megfelelő tankönyvek és segédletek mellett a tananyag feldolgozásának hatékonyságát növeli, ha lehetőség van kulturális intézmények látogatására, szakirodalmi búvárkodásra (pl. könyvtár, videotéka, Internethasználat).

A heti óraszám:

	9. évfolyam	10. évfolyam	11. évfolyam	12. évfolyam
Kerettantervi óraszám szerint	3 óra (2+1)	3,5 óra (2,5+1)	4,5 óra (3,5+1)	4,5 óra (3,5+1)

9. OSZTÁLY

Magyar nyelv

Belépő tevékenységformák

- A kommunikáció tényezőiről és funkcióiról tanult ismeretek felhasználása a tömegkommunikációs műfajok értő és kritikus befogadásában.
- Tapasztalatok szerzése a manipulatív szándék felismerésében; kritikus magatartás a téves ítéletekkel szemben.
- Kreatív gyakorlatok tömegkommunikációs és audiovizuális műfajok alkotására szóban és írásban, a szöveg, a képanyag, a grafikai, tipográfiai eszközök megfelelő elrendezésével (diakújság vagy más szerkesztése).
- Az irodalmi művekben, illetve az órai megbeszélésben észlelt kommunikációs zavaroknak, majd ezek okainak felismerése és törekvés a feloldásukra.
- Szövegátalakítás hangnem- és szempontváltással, tömörítés megadott terjedelemben, szövegfeldolgozás megadott kérdések, szempontok alapján.
- A szöveg makro- és mikroszerkezetének, az egész és rész viszonyának vizsgálata szakmai-tudományos, publicisztikai és szépirodalmi művekben.
- A kommunikációs helyzetnek (ki, kinek, milyen céllal, milyen formában) megfelelő szabatos szövegalkotás a felépítés, tagoltság, kifejtettség, tartalmasság, koherencia, kifejezésmód és a műfaj figyelembevételével különféle témákban.
- A címzettnek, a témának, a beszédhelyzetnek megfelelő szóbeli megnyilatkozás a személyes érintettség kifejezésével.
- Különböző nézőpontú értékelések érveinek összevetése alapján önálló állásfoglalás különféle műfajokban, például glossza, recenzió, könyvvajárlás, kiselőadás formájában.
- A nyelvi szintek szabályairól és elemkészletéről eddig tanultak fogalmi szintű megnevezése, az ismeretek önálló felhasználása elemzési és fogalmazási feladatokban.
- Szövegek mikro- és makroszerkezetének feltárása: bekezdések, utalások, kapcsolatok, egyeztetések szerepének vizsgálata, értékelése.
- Különféle tartalmú publicisztikai, szakmai-tudományos, közéleti, gyakorlati szövegek önálló elemzése szerkezetük, témahálózatuk, jelentésrétegeik és szövegegységeik logikai kapcsolatainak bemutatásával.
- A szórend, az aktuális tagolás és a jelentés összefüggésének figyelembevétele.
- A magyar helyesírás alapelveinek ismeretében készség az önálló hibajavításra, önkontrollra.

Cél

A magyar nyelv tanításának a 9. évfolyamban az a célja, hogy a tanulók

- megismerjék a kommunikációs folyamat működését, a tömegkommunikáció eszközeit, gyakori műfajait,
- felismerjék a médiumok hatáskeltő eszközeit, módszereit, befogadásuk során tudjanak kritikus magatartást tanúsítani,
- elegendő ismerethez jussanak ahhoz, hogy rendszerezni tudják a nyelvi szintekről tanultakat,
- tudjanak a különböző kommunikációs helyzeteknek megfelelő szövegeket alkotni szóban és írásban,
- szerezzenek jártasságot szövegelemzésben,
- helyesírási készsége javuljon,
- legyenek képesek önálló anyaggyűjtésre, cédulázásra.

Óraszámok

Heti 1 óra - összesen 37 óra

Javasolt óratervezet

	Összes óra	Gyakorlati óra	Összefoglaló óra	Ellenőrző óra
A tömegkommunikáció	5	1		1
A nyelvtani szintek grammatikája	14	4	1	1
A szöveg szerkezete, szintaktikai szintje, jelentése	10	3	1	1
Helyesírás	4	2		1
Könyv- és könyvtárhasználat	2	1		
Év végi összefoglalás	2		2	
Összesen:	37	11	4	4

Tananyag	Fejlesztési feladatok
<p>A tömegkommunikáció (5 óra) A kommunikáció, a kommunikációs folyamat tényezői és funkciói. A tömegkommunikáció. Média, médiumok, tömegtájékoztatás. A tájékoztató és véleményközlő médiaműfajok.</p>	<p>A kommunikációs folyamat összetevőinek felismerése. Árnyalt, rugalmas alkalmazkodás a kommunikációs folyamat tényezőihez különféle konkrét beszédhelyzetekben. A médiatermékek értő befogadása, a manipulációs szándék felismerése</p>
<p>A nyelvtani szintek grammatikája (14 óra) Hangtani ismeretek: hangállományunk, hangtörvények. Alaktan: szóelemek, szótő, képző, jel, rag – kapcsolódásuk és változataik. Szófajtan: a szófaj fogalma és a szófaji rendszer. Mondattan: a mondatok osztályozása (modalitás, szerkezet) a szintagmák, mondatrészek, egyszerű és összetett mondat.</p>	<p>A nyelvi szintek szabályainak és elemeinek megnevezése. Meg- és felismertetni a nyelvi szintek egymásra épülését. Megértetni a nyelv rendszerszerűségét. Az elméleti ismeretek alkalmazása gyakorlati feladatokban (pl. szóelemekre bontás, mondatelemzés stb.). A grammatikai ismeretek tudatos alkalmazása a helyesírásban.</p>
<p>A szöveg szerkezete, szintaktikai szintje, jelentése (10 óra) A szöveg és a mondat. A szöveg felépítése, a szövegegységek. A szöveg szintaktikai szintje, a szövegösszefüggés grammatikai kapcsolóelemei. A logikai kapcsolat, a hiány összetartó szerepe. A mondat szórendjének összefüggése a szövegbe ágyazottsággal, aktuális tagolása. A szemantikai és a pragmatikai szint, a szöveg és a kommunikációs folyamat összefüggése. Szótári és lexikális jelentés. Témahálózat, tételmondat, kulcsszavak. A szövegfonetikai eszközök szerepe a szöveg jelentésében.</p>	<p>Képesség a különböző műfajú és rendeltetésű szövegek szerkezetének és jelentésrétegeinek feltárására és értelmezésére. A művek műfaji természetének megfelelő szövegfeldolgozási eljárások ismerete és alkalmazása (pl. a kontextus, a téma, a műfaj megállapítása, új és ismert közléselem elkülönítése, logikai összefüggések felismerése, jelentésrétegek feltárása). A szövegértési technikák ismeretének bővítése, gyakorlása, alkalmazása. A szó szerinti és a metaforikus jelentések megkülönböztetése, a ki nem fejtett tartalmak felismerése a szöveg alapján, megértésük, értelmezésük (explicit és implicit tartalom). Jelentéstani és pragmatikai alapfogalmak önálló használata.</p>
<p>Helyesírás (4 óra) A magyar helyesírás alapelvei A szöveg központozása.</p>	<p>A helyesírási biztonság fejlesztése, gyakorlása az írásbeli szövegalkotásban. A helyesírás értelemtükröző szerepének megértése és tudatos alkalmazása.</p>
<p>Könyv- és könyvtárhasználat (2 óra) Az anyaggyűjtés. A jegyzetelés, cédulázás.</p>	<p>Verbális és nem verbális (hangzó és képi) információk célszerű gyűjtésének, rendszerezésének és felhasználásának gyakorlása. Az információfelhasználás néhány normájának megismerése, alkalmazása (pl. a források megjelölése, az idézés formái és etikai szabályai, jegyzetek készítése).</p>
<p>Év végi összefoglalás (2 óra)</p>	<p>Összefoglalni, a tanultakat, értékelni a teljesítményeket.</p>

Év végi követelmények

- Kellő tempójú, olvasható írás, a szöveg megértését biztosító olvasás, felolvasás.
- A kommunikációs helyzetnek megfelelő nyelvhasználat. A címzettnek, a témának, a beszédhelyzetnek megfelelő fogalmazás.
- A tömegkommunikáció gyakori műfajairól, eszközeikről és hatásukról szerzett alapvető ismeretek birtokában véleményalkotás, kritikus magatartás befogadásukban.
- Jártasság szövegelemző eljárásokban: a tételmondat kiemelése, tömörítés megadott terjedelemben, szövegfeldolgozás megadott kérdések alapján.
- A szöveg szerkezetének, témahálózatának fölismerése.
- A szövegfonetikai eszközök szerepének fölismerése a szövegek értelmezésében.
- Szabatos, világos fogalmazás: a kommunikációs helyzetnek megfelelő szövegfelépítés
- A nyelvi szintek (hang, szó, mondat) szabályairól és elemkészletéről eddig tanultak fogalmi megnevezése, rendszerezése.
- A magyar helyesírás alapelveinek ismerete, alapvető helyesírási készség.
- Jegyzet és vázlat készítése írott szövegről, előadásról. Könyvtárhasználati tájékozottság.

Irodalom

Belépő tevékenységformák

- Egy mű elemző bemutatása során különböző műértelmezések összevetése egymással és az értelmezett művel; önálló állásfoglalás.
- Művek szereplőinek jellemzése egy másik szereplő nézőpontjából.
- Egy-egy versszak írása kötött formában, befejezésváltozatok alkotása, sorok rendjének újraalkotása.
- Szereplők – drámai szituációhoz kötődő – feltételezhető gondolatainak megfogalmazása.
- Bizonyos toposzok, archetípusok, vándormotívumok fölismerése, a tanult művek elhelyezése motívikus kontextusban (például évszakok, sziget, hegy, kert, tűz, utazás).
- Tapasztalatszerzés az európai és a magyar irodalom két nagy forrása, a görög-római antikvitás és a Biblia utóéletéről, hatásáról, a közös hagyományban utalási rendszerként való továbbéléséről.
- Epikai művekben az idő- és eseményszerkezet fölismerése; a cselekményszálak szétválasztása több szálon futó cselekmény esetében; eseményszerkezet és szövegszerkezet (fabula és szüzsé) viszonyának vizsgálata.
- A szerző, az elbeszélő és a szereplők megkülönböztetése, a nézőpontok érzékelése, az elbeszélő nézőpont, a beszédhelyzet (látókör) azonosítása és funkciójának értelmezése az olvasott művekben.
- A dráma és a színház kapcsolatának, kölcsönhatásának jellemzése.
- Irodalmi és művelődéstörténeti ismeretek alapján tájékozódás az irodalom kronológiájában és földrajzában.
- A művekben megjelenő emberi szerepek, csoportnormák és értékek fölismerése és azonosítása.
- Állásfoglalás írása a mű egy szereplőjének vagy egészének értékrendjéről.
- Értelmezések tételmondatainak kiemelése, alátámasztása vagy cáfolata saját érvekkel.

Cél

Az irodalom tanításának a 9. évfolyamban az a célja, hogy a tanulók

- érdeklődő és értő befogadóvá váljanak,
- értsék az irodalom viszonyát a valósághoz,
- tapasztalják meg az irodalom élményt nyújtó, megrendítő hatását,
- fedezzék fel az irodalom érték közvetítő szerepét,
- igazodjanak el az irodalmi műnemek, műfajok rendszerében,
- lássák a kapcsolatot az európai irodalom kezdetei és a későbbi korok irodalma között,
- ismerjék fel az irodalom önmegértést és önértelmezést elősegítő funkcióját,
- képesek legyenek lírai művekben a költő és a lírai én megkülönböztetésére,
- tudják megnevezni egy költemény műfaját, verselését, hangnemét,
- ismerjék fel az idő-, tér- és cselekménykezelést a drámában,
- legyenek képesek a drámai konfliktus bemutatására, elemzésére.

Óraszámok

Heti 2 óra - összesen **74 óra**

Javasolt óratervezet

	Összes óra	Összefoglaló óra	Ellenőrző óra
Művészetről, irodalomról	5		
Mítosz és irodalom	6		1
Az antikvitás irodalma	21	1	1
A középkor irodalma	8	1	1
Az európai és a magyar reneszánsz irodalom	24	1	2
A barokk korszak irodalma	8	1	1
Év végi összefoglalás	2	2	
Összesen:	74	6	6

Tananyag	Fejlesztési feladatok
<p>Művészetről, irodalomról (5 óra) Művészet és irodalom. Művész – műalkotás – befogadó. Művészi érték, művészi hatás. Az irodalmi műnemek és műfajok.</p>	<p>A téma feldolgozására alkalmas művek tetszés szerint (pl. Karinthy, Örkény, Weöres, Tandori stb.). Ajánlott felhasználni a tanulók korábbi olvasmányélményeit, napjaink könyv- és filmsikereit. <i>Fogalmak:</i> műalkotás, befogadó, olvasat, értelmezés, tömegkultúra, képzettársítás fikció, katarzis, műnemek, műfajok.</p>
<p>Mítosz és irodalom (6 óra) Mítosz, mitológia. Teremtésmítoszok. Az antik mitológia. A Biblia. A mítoszok továbbélése a későbbi korok irodalmában, művészetében</p>	<p>Példák teremtésmítoszokra. A görög mitológia néhány története (tanulói ismertetések). Szemelvények a Bibliából (pl. József története, A tékozló fiú). <i>Fogalmak:</i> mítosz, testamentum, próféta, példázat, zsoltár, gondolatritmus, evangélium, passió.</p>
<p>Az antikvitás irodalma (21 óra) A görög kultúra. A homéroszi eposzok. Az időmértékes verselés. A görög líra. A görög dráma és színjátás. Szophoklész egy drámája. A római költészet. Catullus, Vergilius, Horatius.</p>	<p>Részletek az Iliászból és az Odüsszeiából. Szapphó, Anakreón egy-egy verse. Szophoklész egy drámája (pl. Antigoné). Catullus, Vergilius, Horatius néhány verse. <i>Fogalmak:</i> antikvitás, eposz, eposzi kellékek, epizód, időmértékes verselés, verslábak, hexameter, pentameter, disztichon, tragikum, dialógus, kardal, szituáció, késleltetés, ekloga.</p>
<p>A középkor irodalma (8 óra) A középkori világkép. Az ókeresztény irodalom. Himnuszok, legendák. A lovagi irodalom. Vágánköltészet. Dante. Villon.</p>	<p>Halotti Beszéd és Könyörgés, Ómagyar Mária-siralom, Carmina Burana (részletek), Dante: Isteni színjáték (részlet), néhány Villon-ballada. <i>Fogalmak:</i> himnusz, legenda, trubadúrlíra, rím, allegorikus ábrázolás, ballada.</p>
<p>Az európai és a magyar reneszánsz irodalom (24 óra) Reneszánsz és humanizmus. Petrarca, Boccaccio. Janus Pannonius költői portréja. Irodalmi életünk a 16. században (reneszánsz és reformáció). Balassi Bálint (szerelmi líra, istenes versek, vitézi énekek). Az ütemhangsúlyos verselés. Az angol reneszánsz dráma és színjátás. Shakespeare drámái – egy mű feldolgozása.</p>	<p>Petrarca egy szonettje, Boccaccio egy novellája, Janus Pannonius néhány verse (pl. Egy dunántúli mandulafáról, Búcsú Váradtól, Saját lelkéhez), Balassi Bálinttól egy-egy vers a 3 témakörhöz, Shakespeare egy drámája (ajánlott: Rómeó és Júlia v. Hamlet). <i>Fogalmak:</i> reneszánsz, humanizmus, szonett, novella, reformáció, ütemhangsúlyos verselés, Balassi-strófa, hármas egység.</p>

Tananyag	Fejlesztési feladatok
A barokk korszak irodalma (8 óra) A barokk stílus. Pázmány Péter. Zrínyi Miklós és a barokk eposz. A kuruc kor költészete. Mikes Kelemen.	Részletek Pázmány és Mikes írásaiból; Zrínyi: Szigeti veszedelem (részletek). <i>Fogalmak:</i> barokk, körmondat, jeremiádok, athleta Christi, fiktív levél.
Év végi összefoglalás (2 óra)	Összefoglalni a tanultakat, értékelni a teljesítményeket.

Év végi követelmények

- Epikai, drámai, lírai műfajok felismerése, jellemzése.
- Az ütemhangsúlyos és az időmértékes verselés megkülönböztetése, néhány alapvető versforma ismerete.
- Az antikvitás, középkor, reneszánsz és barokk jellemzőinek és egy-két kiemelkedő képviselőjének bemutatása.
- Drámai művekben az idő-, tér- és cselekményszerkezet bemutatása, a drámai szituáció értelmezése.
- Az olvasott művek elhelyezése a korban, néhány fontos részlet földézése az alkotók életrajzából.
- Balassi Bálint költői portréja (az életmű jellemzői, témák, kompozíció, verselés).
- Memoriterek: egy drámarészlet (pl. Antigoné, Hamlet), legalább három vers (pl. Janus Pannonius, Balassi Bálint).

10. OSZTÁLY

Magyar nyelv

Belépő tevékenységformák

- A kommunikációs helyzetnek megfelelő nyelvváltozatok szókincsének, elem- és szabálykészletének tudatos használata.
- A nyelvi norma és a társadalmi igény összefüggéseinek vizsgálata, ennek megfelelően döntés nyelvhelyességi kérdésekben, a köznyelv, a tájnyelv, a szaknyelv, a szleng eszközkészletének használatában, a saját nyelvhasználat kontrollja.
- Közéleti írásbeli és szóbeli kommunikáció irodalmi értékű mintáinak tanulmányozása, értékelése.
- A szövegelemzés módszereinek gazdagítása szövegtani, retorikai és irodalomtörténeti ismeretek bevonásával.
- Különböző korstílusokat reprezentáló szövegek megértése, stílussajátságaik fölismerése.
- Hivatalos írásművek (meghatalmazás, elismervény, jegyzőkönyv, szakmai önéletrajz) jellemzőinek ismerete és önálló szövegalkotás e műfajokban.
- Szónoklatnak, alkalmi beszédnek vagy ezek egyes részleteinek önálló kidolgozása: bevezetés (jóindulat megnyerése, témamegjelölés), elbeszélés, bizonyítás, cáfolás, befejezés (összefoglalás, tekintés).
- A retorikai eszközök megnevezése és hatásának értelmezése, értékelése szépirodalmi művekben, értekező prózában, publicisztikai írásokban, szóbeli megnyilatkozásokban.
- Az érvelés technikájának ismerete és alkalmazása: érvek, ellenérvek felsorakoztatása, deduktív vagy induktív érvelés, a cáfolat módszerei.
- A helyesírási ismeretek kibővítése: a tanulmányokban előforduló nem latin betűs tulajdonnevek és a gyakran használt új keletű idegen szavak helyesírása.

Cél

A magyar nyelv tanításának a 10. évfolyamban az a célja, hogy a tanulók

- ismerjék és kövessék a nyelvi normát,
- megismerjék az egyes nyelvváltozatok eltérő kifejezési formáit, alakuljon ki bennük a nyelvhasználatnak társadalmi jelenségeként való szemlélete,
- tudják kontrollálni saját nyelvhasználatukat,
- gazdagítsák szókincsüket a nyelv minden rétegére kiterjedően,
- legyenek képesek megfelelő döntést hozni nyelvhelyességi kérdésekben,
- legyenek képesek a magán- és nyilvános kommunikációra élőszóban és írásban,
- rendelkezzenek alapvető retorikai ismeretekkel,
- sajátítsák el az érvelés technikáját,
- képesek legyenek vélemény, állásfoglalás, logikus gondolatmenet kialakítására, meggyőző előadására,
- tudjanak a továbbtanuláshoz, illetve a munka világában szükséges szövegtípusokat elkészíteni a formai és tartalmi követelmények megtartásával,
- képesek legyenek hivatalos írásműveket értelmezni,
- tudják használni a különböző adatbázisokat, katalógusokat az információszerzésben,
- ismerjék a forráshasználat etikai normáit.

Óraszámok

Heti 1 óra - összesen 37 óra

Javasolt óraterv

	Összes óra	Gyakorlati óra	Összefoglaló óra	Ellenőrző óra
A nyelvváltozatok	6	2		1
Szövegtípusok	12	4	1	1
Retorikai ismeretek	12	4	1	1
Könyv- és könyvtárhasználat	3	1		
Helyesírás	2	1		
Év végi összefoglalás	2		2	
Összesen:	37	12	4	3

Tananyag	Fejlesztési feladatok
<p>A nyelvváltozatok (6 óra) A mai magyar nyelvváltozatok – nemzeti nyelv, nyelvi norma, irodalmi nyelv, köznyelv. A nyelv vízszintes és függőleges tagolódása: szociolektusok – csoportnyelv, szaknyelv, rétegnyelv, az argó és a szleng; nyelvjárások. A nyelvváltozatok eltérő kifejezési formái.</p>	<p>A különböző nyelvváltozatok megismerésével a szókinccs gazdagítása. A nyelv mint társadalmi jelenség láttatása. A nyelv sokszínűségének megmutatása. Az igényes, választékos nyelvhasználatra ösztönzés. Az egyéni tapasztalatok, nyelvi élmények felhasználása. A nyelvi kultúra társadalmi jelentőségének felismertetése</p>
<p>Szövegtípusok (12 óra) A szöveg hatóköre: magán- és nyilvános nyelvhasználat. Élőbeszéd és írott szöveg. A dialogikus és monologikus forma. A közlésfajták: leíró, elbeszélő, elemző-meggyőző. Szövegtípusok: értekezés, tanulmány pályázat. Hivatalos írásművek: meghatalmazás, elismervény, jegyzőkönyv, szakmai önéletrajz. A hallgató igénye, a beszélő lehetőségei a különféle szövegfajtákban.</p>	<p>Képesség fejlesztése a különböző műfajú és rendeltetésű szövegek szerkezetének és jelentésrétegeinek felismerésére és értelmezésére. Világos szövegalkotás és kifejezőkészség fejlesztése a köznapi és társadalmi élet fontos területein és műfajaiban írásművek létrehozásával. Felhívni a figyelmet a hivatalos írásművek ismeretének fontosságára, gyakorlati feladatokon keresztül elsajátíttatni ezek megalkotását. Felismertetni, hogy a szóbeliség és az írásbeliség hogyan hat a szövegformálásra és a szöveg előadására.</p>
<p>Retorikai ismeretek (12 óra) Retorika és kommunikáció. A nyilvános megszólalás szövegtípusai – szónoklat, alkalmi beszéd. A szónok tulajdonságai, feladatai. Meggyőző szövegműfajok. Az érvelő szöveg felépítése. Az érvek fajtái, elrendezése, az érvelés módszerei. A cáfolat. A beszéd előkészítésének, elrendezésének, kidolgozásának lépései. A beszéd megszólaltatása – zenei eszközök, nem nyelvi jelek.</p>	<p>Megismertetni és megértetni a nyilvános megszólalás felelősségét és lehetőségeit. Kialakítani a kifejező és mások számára érthető, igényes és helyes beszéd létrehozásának képességét. Felismertetni az egyéni beszéd-sajátosságokat, adottságokat, ezek tudatos használatának fejlesztése. Hangsúlyozni a helyes érvelés fontosságát. Rámutatni a mondat- és szövegfonetikai eszközök, valamint a nem nyelvi kifejezőeszközök használati értékére, ezek összehangolt alkalmazására. Felhívni a figyelmet a tipikus hibákra, azok következményeire. Megfelelő vitakultúra kialakítása. Törekvés a személyiséget kifejező egyéni stílusra</p>
<p>Könyv- és könyvtárhasználat (3 óra) Tájékozódás a könyvtárban – katalógusok (betűrendes, tárgyszó- és szakkatalógusok). Az internet szerepe az anyaggyűjtésben, számítógépes adatbázisok, keresőprogramok. A forráshasználat etikai normái és formai kötöttségei.</p>	<p>Megismertetni a hagyományos és az elektronikus könyvtárak felépítését, működését. A tanulók célszerűen tudjanak különböző információhordozókat használni. Felkészíteni az információ értékének, jelentőségének felismerésére, értékelésére, kritikájára. Kialakítani az önálló adatgyűjtés és rendszerezés képességét. Felhívni a figyelmet az etikai szabályokra.</p>
<p>Helyesírás (2 óra) A nem latin betűs tulajdonnevek és a gyakran használt új keletű idegen szavak írásmódja.</p>	<p>Kiegészíteni a helyesírási ismereteket. A kiejtési és helyesírási változatok megmutatása.</p>
<p>Év végi összefoglalás (2 óra)</p>	<p>Összefoglalni a tanultakat, értékelni a teljesítményeket.</p>

Év végi követelmények

- A szöveg megértését biztosító néma olvasás, szöveghű felolvasás, kellő tempójú, olvasható, rendezett írás.
- A kommunikációs helyzetnek megfelelő hangnem, nyelvváltozat, stílusréteg kiválasztása.
- A művelt köznyelv (regionális köznyelv), illetve a nyelvváltozatok nyelvhelyességi normáinak ismerete.
- Az érvelés alkalmazása irodalmi beszámolókbán, mindennapi kérdések megválaszolásában és különféle tantárgyak feladatainak megoldásában.
- Definíció, magyarázat, egyszerűbb értekezés (kisértekezés) készítése a tanulmányi munkához kapcsolódóan.
- Hivatalos írásművek jellemzőinek ismerete és önálló szövegalkotás ezek gyakori műfajaiban.
- Közéleti írásművek, néhány klasszikus és mai szónoki beszéd értelmezése.
- A helyesírási ismeretek kiegészítése a tanult idegen tulajdonnevek, a gyakori új idegen szavak írásmódjára vonatkozó szabályokkal.

Irodalom

Belépő tevékenységformák

- Az újonnan szerzett műfaji ismeretek, fogalmak biztos alkalmazása a műértelmezésben.
- A tanult irodalomtörténeti korszakok és stílusirányzatok sajátosságainak bemutatása az elsajátított fogalmak alkalmazásával.
- Az olvasott művek elhelyezése különféle kontextusokban, például a magyar irodalom történetében, az alkotó életpályájában.
- A tanult epikai, lírai és drámai művek jelentésének, erkölcsi tartalmának, esztétikai hatóelemeinek feltárása.
- Epikus és drámai művekben a szereplők társadalmi és lélektani motivációjának bemutatása.
- A művek szereplőit vezérlő értékek és viselkedési minták elemzése.
- Egyszerűbb értekezés készítése valamilyen esztétörténeti, stílustörténeti vagy egy-egy korszak művészeti-irodalmi életére vonatkozó kérdésről.
- Önálló műelemzés készítése előre megadott szempont szerint.
- Különböző korstílusokat reprezentáló szövegek megértése, stílussajátságaik fölismerése.

Cél

Az irodalom tanításának a 10. évfolyamban az a célja, hogy a tanulók

- tapasztalják meg témák, motívumok, élethelyzetek állandóságát és változását,
- morális kérdéseket meg tudjanak ítélni, vitatni,
- képesek legyenek az olvasott művekkel kapcsolatban önálló vélemény kialakítására,
- tudják alkalmazni a tanult irodalmi fogalmakat a műértelmezés során,
- ismerjék fel az egyezéseket és eltéréseket a tárgyalt korszakok európai és magyar irodalma között,
- legyenek képesek egy-egy szerző alkotói portréjának megrajzolására,
- tudjanak azonos műfajú műveket összehasonlítani,
- képesek legyenek irodalmi alkotások alapján következtetések megfogalmazására egyes korok életfelfogására, kultúrájára nézve.

Óraszámok

Heti 2,5 óra - összesen **92** óra

Javasolt óraterv

	Összes óra	Összefoglaló óra	Ellenőrző óra
Az európai felvilágosodás irodalma	16	1	1
A felvilágosodás korának magyar irodalma	18	1	2
Katona József	5		2
Romantika az európai irodalomban	12	1	1
A reformkorszak és a magyar romantika irodalma	26	2	2
Petőfi Sándor	12	1	1
Év végi összefoglalás	3	3	
Összesen:	92	9	9

Tananyag	Művek, fogalmak
<p>Az európai felvilágosodás irodalma (16 óra) A felvilágosodás. Klasszicizmus és szentimentalizmus. A francia klasszicista dráma, Molière. Az angol próza – Defoe, Swift. A francia felvilágosodás – Voltaire, Rousseau. A német felvilágosodás – Goethe, Schiller.</p>	<p>Molière egy drámája (pl. Tartuffe, A fősvény), Voltaire: Candide, Goethe: Faust (részletek). <i>Fogalmak:</i> felvilágosodás, klasszicizmus, szentimentalizmus, helyzet- és jellemkomikum, enciklopédia, kaland-, utazó-, tézis-, levélregény, drámai költemény.</p>
<p>A felvilágosodás korának magyar irodalma (18 óra) Felvilágosodás Magyarországon. Bessenyei György kulturális programja. Kazinczy Ferenc. Csokonai Vitéz Mihály alkotói portréja (filozófiai lírája, költészete a rokokó és a szentimentalizmus jegyében). Berzsenyi Dániel alkotói portréja (ódák, elégiák, episztolák).</p>	<p>Bessenyei: Magyarság, Kazinczy néhány epigrammája, Csokonai Vitéz Mihály: Konstancinápoly, Az estve, Lilla-dalok, A Magánossághoz, Dorottya (részletek), Berzsenyi Dániel: A magyarokhoz, A közelítő tél, Osztályrészem, Levéltöredék barátnéhez. <i>Fogalmak:</i> rokokó, komikus eposz, szimultán versezés, idő- és értékszembesítő verstípus, létösszegző vers, retorizáltság.</p>
<p>Katona József (5 óra) A magyar színjátszás kezdetei. Katona József. Bánk bán – műelemzés és értelmezés.</p>	<p>Katona József: Bánk bán</p>
<p>Romantika az európai irodalomban (12 óra) A romantika. A német romantika – Hoffmann, Heine. Az angol romantika – Byron, Shelley, Keats. A francia romantika – Victor Hugo. Az orosz romantika – Puskin.</p>	<p>Hoffmann: Az arany virágcserep, Shelley, Keats egy-egy ódája, Puskin: Anyegin. <i>Fogalmak:</i> romantika, műfajkeveredés, románc, verses regény, pátosz, byronizmus.</p>
<p>A reformkorszak és a magyar romantika irodalma (26 óra) A reformkor irodalmi élete. Kölcsey Ferenc alkotói portréja (lírája, értekező prózája). Vörösmarty Mihály alkotói portréja (Csongor és Tünde, Szózat, gondolati költemények, költészete Világos után).</p>	<p>Kölcsey: Himnusz, Zrínyi dala, Zrínyi második éneke, epogrammak, Nemzeti hagyományok és Parainesis (részletek), Vörösmarty Mihály: Csongor és Tünde, Szózat, A Guttenberg-albumba, Gondolatok a könyvtárban, Előszó, A vén cigány. <i>Fogalmak:</i> recenzió, oximoron, rapszódia.</p>
<p>Petőfi Sándor (12 óra) Életpályája, a pályakép főbb jellemzői, műfajok és témák költészetében – népies helyzetdalok, családi líra, tájköltészet, hitvesi költészet, forradalmi látomásköltészet, elbeszélő művei.</p>	<p>A helység kalapácsa, Az apostol, lírájából témánként 1-2 vers. <i>Fogalmak:</i> népiesség, helyzetdal, stílusparódia, vátesz, látomásvers.</p>
<p>Év végi összefoglalás (3 óra)</p>	<p>Összefoglalni a tanultakat, értékelni a teljesítményeket.</p>

Év végi követelmények

- A tanult irodalomtörténeti korszakok és stílusirányzatok sajátosságainak bemutatása.
- A feldolgozott epikai, lírai és drámai művek jelentésének, erkölcsi tartalmának tárgyyszerű ismertetése.
- A megbeszélte művek értelmezésének világos összefoglalása.
- Csokonai, Berzsenyi, Kölcsey és Vörösmarty költői portréja.
- Petőfi Sándor életművének ismerete.
- Memoriterek: 3-4 vers (Himnusz, Szózat), illetve 15-20 soros drámarészlet.

11. OSZTÁLY

Magyar nyelv

Belépő tevékenységformák

- Tájékozottság különféle beszédhelyzetek megítélésében; megfelelő stílus és magatartás megtalálása ismeretlen kommunikációs helyzetben is.
- A szabatos, világos és hatásos nyelvi kifejezőmód, a teljes értékű szóbeli és írásbeli kommunikáció érdekében megalapozott döntés nyelvhelyességi, stilisztikai, retorikai kérdésekben.
- Kritikai és kreatív olvasással szakmai-tudományos, publicisztikai szövegek metaforikus, metonimikus jelentésének feltárása, értelmezése.
- Szépirodalmi, szakmai, publicisztikai szóbeli és írásos szövegek értékelésében a szerkezeti és stílárius egység, a kifejtettség és információs gazdagság fölismerése, értékelése.
- Kreatív gyakorlatok a mondat- és szövegszerkezet stílárius lehetőségeinek, a szavak hangulatának, stílusértékének, nyelvrétegbeli stílárius különbségének figyelembevételével.
- A tanult jelentéstani, stilisztikai jelenségek fogalmi szintű megnevezése, e tudásanyag önálló alkalmazása a műelemzésben, a mindennapi élet nyelvi jelenségeinek megítélésében.
- Szakmai-tudományos, publicisztikai, közéleti, szépirodalmi szövegek földolgozása, értelmezése, értékelése jelentéstani és stilisztikai szempontok érvényesítésével (szinonimitás, többértelműség, konkrét és átvitt jelentés; szóképek, alakzatok, hangszimbolika, jóhangzás stb.).
- A konnotatív jelentések felfedezésével a szépirodalmi művek üzenetének teljesebb megértése.
- Jelentéstani és stilisztikai tanulmányok hasznosítása az egyéni szókinés gazdagításában, a témának, a címzettnek, a műfajnak megfelelő árnyalt kifejezőmód továbbfejlesztésében.
- A helyesírás értelmező, esztétikai szerepének megfigyelése különféle szövegekben; e lehetőségek felhasználása saját szövegalkotásban.

Cél

A magyar nyelv tanításának a 11. évfolyamban az a célja, hogy a tanulók

- legyenek képesek a nyelvi jelek jelentésének meghatározására,
- tudjanak egynyelvű és kétnyelvű szótárakat használni,
- felismerjék a szavak hangalakja és jelentése közötti viszonyt,
- sajátítsák el az árnyalt nyelvhasználathoz szükséges stilisztikai ismereteket,
- tudják önállóan használni az erősítés eszközeit megnyilatkozásaik során,
- törekedjenek a stílusosságra, kerüljék a stílustalanságot,
- ismerjék meg a stílárius kötöttségeket,
- legyenek tisztában az egyes stílusrétegek ismerveivel,
- képesek legyenek különböző stílusrétegekhez tartozó szövegműveket létrehozni,
- ismerjenek fel és értelmezzenek önállóan költői képeket és alakzatokat,
- fokozódjon érzékenységük a művészi nyelvhasználat, a szépirodalmi szövegek iránt.

Óraszámok

Heti 1 óra - összesen 37 óra

Javasolt óraterv

	Összes óra	Gyakorlati óra	Összefoglaló óra	Ellenőrző óra
Jelentéstan	5	2		1
Nyelv és stílus	6	1	1	1
A stílusrétegek	12	3	1	1
A szépirodalmi stílus	10	3	1	1
Helyesírás	2	1		
Év végi összefoglalás	2		2	
Összesen:	37	10	5	4

Tananyag	Fejlesztési feladatok
<p>Jelentés tan (5 óra) A nyelvi jel jelentése. A szavak jelentésének szerkezete – jelentésmező, denotatív és konnotatív jelentés. Motivált és motiválatlan szavak. Hangalak és jelentés viszonya – egyjelentésű szó, azonosalakúság, többértelműség, rokon értelműség, hasonló alakúság.</p>	Bemutatni a nyelvi forma–jelentés–valóság hármasságának összefüggéseit. Gyakorolni a jelentésszerkezet feltárását. Elsajátíttatni a különböző szótárak használatát. Megismertetni a szóhasználat jelentéstani alapjait. Kiemelni a szavak használati kötöttségeit.
<p>Nyelv és stílus (6 óra) A stílus fogalma, jelentősége. Stíluselem, stílus-hatás. Állandó és alkalmi stílusérték. Stílusminősítés, stílusárnyalat. Expresszivitás, az erősítés eszközei. Stílusosság – stílustalanság.</p>	Az árnyalt nyelvhasználathoz szükséges stilisztikai ismeretek elsajátítása. Felismertetni, értelmezni, értékelni a stílusjelenségeket. Láttatni, hogy a stílus a nyelvhasználó attitűdjének kifejeződése. Kiemelni az expresszivitásra törekvés fontosságát, bemutatni, milyen eszközei vannak az erősítésnek.
<p>A stílusrétegek (12 óra) A stílusréteg fogalma. A társalgási stílus. A hivatalos stílus – közéleti írásbeliség és szóbeliség. A szónoki, előadói stílus. A publicisztikai stílus. A tudományos és a szakmai stílus.</p>	Értelmezni a nyelvváltozatok és stílusrétegek közötti összefüggéseket. Bemutatni a stílusrétegeket elkülönítő tényezőket. Különböző stílusok és stílusrétegek felismerésének gyakorlása és alkalmazásuk. A tudásanyag önálló alkalmazása más-más stílusú és műfajú szövegek alkotására.
<p>A szépirodalmi stílus (10 óra) A művészi nyelvhasználat. A képszerűség stílus-eszközei, a szóképek: metafora, hasonlat, metonímia. Allegória, szimbólum, az összetett költői kép. A nyelvi elrendezés a művészi nyelvhasználatban, az alakzatok: ismétlés, kihagyás, felcserélés. Hangszimbolika, hangalakzatok: alliteráció, rím, áthajlás. Egyéb stílus eszközök a szóhasználatban, a mondat- és szövegalkotásban: evokáció, archaizálás, egyéni szóalkotás, tipográfia.</p>	Nem irodalmi és szépirodalmi szövegek stílusának összehasonlítása. A képszerűség és a szövegrendezés stílus hatásának bemutatása. Szóképek, képrendszerek, alakzatok felismerése, értelmezése. Az átvitt jelentések feltárása. A tanult ismeretek felhasználása az irodalmi elemzések során. Szóképek, alakzatok használata a hétköznapi kommunikációban.
<p>Helyesírás (2 óra) A helyesírás értelemtükrözőtő és esztétikai lehetőségei a szépirodalomban. Az idézés.</p>	Értelmezni az írói szabadság kérdését a nyelvhasználat és helyesírás terén. Elsajátíttatni az idézés szabályait.
<p>Év végi összefoglalás (2 óra)</p>	Összefoglalni a tanultakat, értékelni a teljesítményeket.

Év végi követelmények

- Szavak jelentésszerkezetének feltárása.
- Hangalak és jelentés viszonyának megállapítása.
- Tájékozottság a különféle beszédhelyzetek megítélésében; megfelelő stílus és magatartás váratlan, új kommunikációs helyzetben is.
- Szövegformálási, -szerkesztési, stilisztikai és helyesírási hibák önálló javítása.
- A tanult jelentéstani, stilisztikai jelenségek felismerése, megnevezése, alkalmazása.
- Új szakmai, publicisztikai, gyakorlati szövegek megértése.
- A helyesírás értelmező szerepének megfigyelése különféle műfajú szövegekben.
- A kommunikációs helyzetnek megfelelő hangnem, stílusréteg kiválasztása.
- A képszerűség stílus eszközeinek felismerése.
- A szövegrendezés stílus hatásának ismerete.
- Az idézés szabályainak és etikai normáinak ismerete.

Irodalom

Belépő tevékenységformák

- A hagyományos műnemi és műfaji keretek átalakulásának, megszűnésének megfigyelése.
- Művek összehasonlítása adott tematikai, poétikai szempontok követésével.

- A magyar és az európai hagyományok és a modernség együttthatásának, egyedi megjelenési formáinak észrevétele, megnevezése az életművekben, az egyes alkotásokban.
- Irányzatok korszakolása, csoportosítása, jellemző vonások, jellegzetes műalkotások társítása.
- Jellemző hőtípusok, jellegzetes élethelyzetek, konfliktushelyzetek (érvényesülés, szerelem, bűnbűnhődés, hazugság, kiszolgáltatottság stb.), személyiségdilemmák felfogása, értelmezése, megvitatása.
- Világlátási, társadalomkritikai, filozófiai hatások megfigyelése az életművekben, egyes alkotásokban.
- Értelmezési alternatívák mérlegelése, összevetése, a különbségek megfogalmazása.
- Az értékek átrendeződésének, az értékválság folyamatának megfigyelése, értelmezése.

Cél

Az irodalom tanításának a 11. évfolyamban az a célja, hogy a tanulók

- megismerkedjenek új regénytípusokkal, regényszerkezetekkel,
- figyeljék meg a hagyományos műfaji keretek átalakulását, lássák ennek okait,
- legyenek fogékonyak a művekben megfogalmazott filozófiai, erkölcsi kérdésekre, tudják ezeket értelmezni, megvitatni, értékítéletet alkotni,
- tudjanak gondolatokról, véleményekről személyes állásfoglalást kialakítani,
- tudjanak önállóan alkalmazni erkölcsi, esztétikai, poétikai fogalmakat,
- képesek legyenek művek, szereplők adott szempontok szerinti összehasonlítására,
- tudjanak olvasmányokra tárgyyszerűen, illetve személyes véleményt is kifejezve reagálni,
- képesek legyenek tájékoztató, érvelő, esszé típusú szövegek létrehozására,
- képesek legyenek egy adott téma több nézőpontú értékelésére,
- ismerjenek fel és értelmezzenek önállóan költői képeket és alakzatokat.

Óraszámok

Heti 3,5 óra - összesen **129** óra

Javasolt óraterv

	Összes óra	Összefoglaló óra	Ellenőrző óra
Arany János	12	1	1
Irodalmunk a 19. század második felében	16	1	1
Madách Imre	7		2
A realizmus irodalma	20	1	1
A líra átalakulása a 19. század második felében	6		
Ady Endre	14	1	2
Móricz Zsigmond	5		
Portrék a Nyugat első nemzedékéből	8		
Babits Mihály	12	1	1
Kosztolányi Dezső	12	1	1
Érettségi felkészülés	15	15	1
Év végi összefoglalás	2	2	
Összesen:	129	23	10

Tananyag	Művek, fogalmak
Arany János (12 óra) Életpályája, a pályakép főbb jellemzői, korszakok, műfajok és témák költészetében – epikus művei, lírája, balladái.	Toldi estéje, 5-6 vers (Letésem a lantot, Visszatekintés, A lejtőn, Az örök zsidó, Epilogus, Mindvégig), legalább egy ballada (Ágnes asszony, Szondi két apródja, Tengeri-hántás). <i>Fogalmak:</i> ballada, többszólamúság.

Tananyag	Művek, fogalmak
Irodalmunk a 19. század második felében (16 óra) Jókai Mór írói stílusa, egy regénye. Mikszáth Kálmán – novellái, a dzsentritéma egy regény alapján. Vajda János költészete.	Jókai egy regénye (pl. Az arany ember) Mikszáth egy regénye (pl. Beszterce ostroma), 2-3 novellája, Vajda 2-3 verse. <i>Fogalmak:</i> irányregény, anekdota, karcolat, hangulatlíra.
Madách Imre (7 óra) Az ember tragédiája - műelemzés.	Madách: Az ember tragédiája. <i>Fogalmak:</i> verses dráma, drámai költemény
A realizmus irodalma (20 óra) A realizmus. A realista regény. Stendhal, Balzac, Gogol, Tolsztoj, Dosztojevszkij egy-egy műve vagy műrészlete. Csehov, Ibsen drámái.	Stendhal: Vörös és fekete vagy Balzac: Goriot apó; Gogol: A köpönyeg, Dosztojevszkij: Bűn és bűnhődés; Csehov egy drámája, Ibsen: A vadkacsa. <i>Fogalmak:</i> realizmus, karrier-regény, regényciklus, groteszk, eszmeregény analitikus regény, drámaiatlan dráma, analitikus dráma, naturalizmus.
A líra átalakulása a 19. század második felében (6 óra) A szimbolizmus és impresszionizmus. Baudelaire, Verlaine, Rimbaud, Rilke költészete.	Néhány szimbolista és impresszionista lírai alkotás. <i>Fogalmak:</i> szimbolizmus, impresszionizmus, szecesszió, szimbólum, szinesztézia.
Ady Endre (14 óra) Életpályája, a pályakép főbb jellemzői, korszakok, műfajok és témák költészetében. Az életmű átfogó áttekintése.	Tematikus válogatás, témánként 2-3 vers. <i>Fogalmak:</i> versciklus, kevert ritmusú vers, szerepvers, paradoxon.
Móricz Zsigmond (5 óra) Parasztábrázolás novelláiban, a dzsentritéma regényeiben.	Egy regény (pl. Úri muri v. Rokonok), két novella (Tragédia, Barbárok).
Portrék a Nyugat első nemzedékéből (8 óra) Juhász Gyula, Tóth Árpád, Karinthy Frigyes, Csáth Géza.	Juhász Gyula és Tóth Árpád 2-3 verse; Karinthy: Így írtok ti, Tanár úr kérem (részletek). <i>Fogalmak:</i> paródia.
Babits Mihály (12 óra) Életpályája, a pályakép főbb jellemzői, korszakok, műfajok és témák költészetében. Az életmű átfogó áttekintése.	Jónás könyve; témánként 2-3 vers (Esti kérdés, Húsvét előtt, Balázsolás, Jónás imája). <i>Fogalmak:</i> archaizálás.
Kosztolányi Dezső (12 óra) Életpályája, a pályakép főbb jellemzői, korszakok, műfajok és témák költészetében. Az életmű átfogó áttekintése.	Édes Anna; 2-3 novella, néhány vers a témákhoz (A szegény kisgyermek panaszai; Boldog, szomorú dal; Számadás; Hajnali részegség, Halotti beszéd, Marcus Aurelius). <i>Fogalmak:</i> szereplíra, versfüzér.
Érettségi felkészülés (15 óra) Szabadon felhasználható időkeret – ajánlott: szövegértési feladatok gyakorlása, írásbeli és szóbeli szövegalkotás; interkulturális megközelítések; témák, motívumok értelmezése.	
Év végi összefoglalás (2 óra)	Összefoglalni, a tanultakat, értékelni a teljesítményeket.

Év végi követelmények

- A tanult irodalomtörténeti korszakok és stílusirányzatok sajátosságainak ismerete (alkotók – művek).
- Nagyepikai és drámai művek szóbeli és írásbeli bemutatása.
- Művek összehasonlítása adott tematikai, poétikai szempontok követésével.
- Jellemző hőtípusok, jellegzetes konfliktushelyzetek bemutatása, értelmezése.
- Stílusirányzatok jellemző vonásainak bemutatása néhány irodalmi és képzőművészeti alkotásban.
- Adott szempontú műelemzés készítése közösen fel nem dolgozott kisepikai és lírai alkotásról.
- Arany János, Ady Endre, Babits Mihály és Kosztolányi Dezső életművének ismerete.
- Mikszáth Kálmán, Móricz Zsigmond írói portréjának bemutatása.
- Memoriter: legalább három vers a tanultakból; 15-20 soros epikai v. drámarészlet (pl. Madách: Az ember tragédiája).

12. OSZTÁLY

Magyar nyelv

Belépő tevékenységformák

- Az egyéni, a nyilvános, a közéleti és a tömegkommunikációra vonatkozó ismeretek összefoglalása és alkalmazása a nyelvhasználatban minden beszédhelyzetben.
- Kommunikatív szempontok tudatos alkalmazása a különféle szövegek elemzésében, értékelésében.
- Kritikai érzék különféle műfajú és témájú szövegek magvasságának, koherenciájának, szerkezeti és stílárius minőségének mérlegelő értékelésében.
- Nyelvészeti szakszövegek olvasása, földolgozása, ismeretanyaguk beépítése a tanult anyagba.
- Példák gyűjtése a magyar nyelvre, illetőleg a tanult idegen nyelvre specifikusan jellemző és a mindkettőben megjelenő jelenségekre (például egyeztetés, illetőleg határozott és határozatlan igeragozás).
- Gyakorlottság az értekezés és esszé írásában megfelelő helyesírással, nyelvhelyességgel, szabatos és egyéni stílusban.
- A megnyilatkozás témájának és céljának megfelelő hiteles, lényegre törő szóbeli előadás különféle közlésformákban (ismertetés, összehasonlítás, kifejtés, összegezés).
- Általános nyelvészeti ismeretek felhasználása a nyelvszemlélet tudatosításában, a konkrét nyelvi jelenségek helyes megítélésében.
- Nyelvművelő kérdések szakszerű megválaszolása.
- A nyelvtörténeti és leíró nyelvtani ismeretek birtokában felelős magatartás a magyar nyelv értékeinek őrzésében, aktív védelmében.
- A magyar nyelv rendszeréről, a beszédnek a társadalomban és az egyén életében betöltött szerepéről tanultak áttekintésével fölkészülés az érettségire és a továbbtanulásra.

Cél

A magyar nyelv tanításának a 12. évfolyamban az a célja, hogy a tanulók

- ismerjék fel a nyelv szerepét a gondolkodásban, kultúrában, megismerésben,
- bírijanak kellő tájékozottsággal a magyar nyelv helyéről a világ nyelvei között,
- rendelkezzenek megfelelő ismeretekkel a magyar nyelv eredetéről, rokonságáról, a mai magyar nyelvállapot legfőbb kérdéseiről,
- legyenek tudatában, hogy a nyelv jelen állapota nyelvtörténeti fejlődés eredménye,
- legyenek tisztában a szinkronia és diakronia fogalmával,
- tudják összekapcsolni a magyar nyelv történeti korszakairól szerzett tudást az irodalmi tanulmányaikkal,
- tanúsítsanak felelős magatartást a nyelv értékeinek védelmében,
- legyenek felkészültek az érettségi vizsgára.

Óraszámok

Heti 1 óra - összesen 32 óra

Javasolt óraterv

	Összes óra	Gyakorlati óra	Összefoglaló óra	Ellenőrző óra
Általános nyelvi ismeretek	4	1		1
A magyar nyelv története	11	3	1	1
Nyelv és társadalom	2			
A nyelvi ismeretek rendszerezése Készüljünk az érettségire!	15	5	8	2
Összesen:	32	9	9	4

Tananyag	Fejlesztési feladatok
Általános nyelvi ismeretek (4 óra) Nyelv és gondolkodás. Nyelv és megismerés. Nyelv és kultúra. A nyelvek eredete, nyelvcsaládok. A nyelvtípusok. A magyar nyelv helye. Az írás története	Tudatosítani, hogy a nyelv az emberi lét egyik legmeghatározóbb eszköze, eleme, egyúttal összetartó erő, kapocs. Láttatni a nyelv szerepét a gondolkodásban, megismerésben, kultúrában.
A magyar nyelv története (11 óra) Diakronia és szinkronia. A magyar nyelv eredete, rokonsága, a nyelvrokonság bizonyítékai. Nyelvtörténeti korszakaink. Nyelvmlékeink mint a nyelvtörténet forrásai. Változások a hangállományban, szókészletben, nyelvtani rendszerben. A jelentésváltozások. A nyelvújítás.	Felismertetni, hogy a változás és állandóság egyszerre jellemző a nyelvre. Nyelvtörténeti korszakokról szerzett tudás összekapcsolása az irodalmi, történelmi tanulmányokkal. Felhívni a figyelmet a divatos, de tudománytalan nyelvrokonítások megalapozatlanságára. Megmutatni a nyelvújítás művelődéstörténeti szerepét, fontosságát.
Nyelv és társadalom (2 óra) A nyelvművelésről. Fejlődési irányok, változások a mai magyar nyelvben. Nyelvi divatjelenségek. A határon túli magyar nyelvhasználat.	Megfigyeltetni, hogy az információs társadalom milyen hatással van a nyelvhasználatra. Felelős magatartást kialakítani a magyar nyelv értékeinek megőrzése érdekében. Rámutatni a nyelvközösség helyzete és nyelvhasználat közötti összefüggésre. Láttatni a nyelvi kultúra társadalmi jelentőségét, az anyanyelv szerepét a kisebbségek identitásának megőrzésében.
A nyelvi ismeretek rendszerezése. Készüljünk az érettségire! (15 óra) A középiskolai anyag áttekintése, rendszerezése; az anyanyelvi ismeretek összefoglalása a témaköröknek és kompetenciáknak megfelelően. Kiemelt témakörök: kommunikáció, szövegtan, retorika.	Szövegformálás, szövegalkotás, szóbeli és írásbeli megnyilatkozások, szövegértés gyakorlása.

Év végi követelmények

- Nagyobb nyelvcsaládok, főbb nyelvtípusok ismerete.
- A nyelv diakrón és szinkrón változásainak jellemzése példákkal.
- Tájékozottság a magyar nyelv rokonságáról, történetének főbb szakaszairól.
- Nyelvmlékeink – a tihanyi apátság alapítólevele; Halotti beszéd; Ómagyar Mária-siralom – főbb jellemzőinek ismerete.
- A nyelvújítás mibenlétének, jelentőségének bemutatása.
- A megnyilatkozás témájának és céljának megfelelő szóbeli előadás, ismertetés, valamint értekezés, esszé írása.

Irodalom

Belépő tevékenységformák

- Az irodalom létformáját figyelembe vevő olvasói magatartás, érzelmi és értelmi érvekkel alátámasztott véleményformálás, a vélemény tárgyyszerű megfogalmazása.
- Irodalomelméleti szakszövegek olvasása, földolgozása, ismeretanyaguk beépítése a tanult anyagba.
- Adott vagy önállóan megnevezett probléma többoldalú megközelítése, földolgozása a tárgyalási szempontok sokfélesége közötti mérlegelés, a döntés indoklása.
- A továbbtanulásra való fölkészülésként egyéni kutatómunka alapján nagyobb lélegzetű dolgozat megírása: a könyvtárhasználat, szakszerű anyaggyűjtés, rendezés, kidolgozás, forrásjelölés tudásanyagának hasznosításával.
- Önálló tájékozódás a kortárs irodalmi nyilvánosságban, például antológiákban, az irodalmi ismeretterjesztés (könyvajánlás, könyvismertetés) műfajaiban, a televíziós, a filmes adaptáció néhány kérdésében.
- Erkölcsi dilemma, irodalmi élmény értelmezéséhez, megvitatásához érvek felkutatása, válogatása, értékelése.
- Műnemi, poétikai stb. fogalmak változó jelentésének megfigyelése, bizonyítása a műnek, témának és a kontextusnak megfelelő alkalmazással.

- A művészeti ágak (irodalom, zene, építészet, képzőművészet, színház, film) kölcsönhatásának bemutatása példákkal.
- Néhány szerző (például József Attila, Kosztolányi Dezső, Babits Mihály) utóéletének, hatásának megfigyelése az irodalmi hagyományban, a kortárs irodalomban, művészetben.
- Önálló tájékozódásra törekvés a kortárs kultúrában.
- Tájékozódás a régió, a település kulturális, irodalmi hagyományában a helyi kultúrák közvetítő intézmények körében.

Cél

Az irodalom tanításának a 12. évfolyamban az a célja, hogy a tanulók

- figyeljék meg a szépirodalom nyelvének változását jelző jelenségeket,
- bővítsék elemzési jártasságukat,
- képesek legyenek következtetések megfogalmazására az újonnan olvasott művek egyedi stílusbeli jellemzőiből,
- tudjanak különböző korokban keletkezett alkotásokat tematikai, poétikai szempontok szerint összevetni, történeti változásait vizsgálni,
- tudják összehasonlítani egy korszak több művészeti ágának sajátosságait,
- ismerjék fel, hogy az irodalom egyrészt folyamatos, másrészt történetileg változó hagyomány,
- legyenek nyitottak az irodalom határterületei iránt,
- érdeklődését felkeltse a kortárs magyar, határon túli és világirodalom iránt,
- legyenek felkészültek az érettségi vizsgára.

Óraszámok

Heti 3,5 óra - összesen 112 óra

Javasolt óraterv

	Összes óra	Összefoglaló óra	Ellenőrző óra
Az avantgárd	4		1
A 20. század első felének világirodalma	15	1	1
József Attila	14	1	2
A két világháború közötti magyar irodalom	16	1	1
A 20. század második felének magyar irodalma	24	1	2
A 20. század második felének világirodalma	14	1	1
Érettségire készülés - összefoglalás	25	25	2
Összesen:	112	30	10

Tananyag	Művek, fogalmak
Az avantgárd (4 óra) Az avantgárd mozgalom. Főbb irányzatai. Avantgárd Magyarországon.	Néhány mű, ill. részlet pl. Apollinaire, Majakovszkij, Kassák Lajos írásaiból; részletek avantgárd irányzatok manifesztumaiból. <i>Fogalmak:</i> avantgárd, futurizmus, expresszionizmus, szürrealizmus, dada, képvers.
A 20. század első felének világirodalma (15 óra) Néhány alkotó művein keresztül keresztmetszetet adni a korszak lírájáról, epikájáról, drámájáról. Thomas Mann, Franz Kafka, Mihail Bulgakov, Ernest Hemingway, Albert Camus, Bertolt Brecht, Garcia Lorca.	Néhány mű, ill. részlet pl. Kafka egy novellája, Thomas Mann: Tonio Kröger v. Mario és a varázsló; Bulgakov: Mester és Margarita; Brecht egy színműve. <i>Fogalmak:</i> családragény, nevelődési regény, esszéregény, abszurd, parabola, objektív idő, szubjektív idő, polifónia, egzisztencializmus, epikus dráma, epikus színház.

Tananyag	Művek, fogalmak
<p>József Attila (14 óra) Életpályája, a pályakép főbb jellemzői, korszakok, műfajok és témák költészetében. Az életmű átfogó áttekintése.</p>	<p>Tematikus válogatásban 10-12 vers, köztük: Tiszta szívvel, Külvárosi éj, Téli éjszaka, Elégia, Óda, Reménytelenül, A Dunánál, Karóval jöttél, Tudod, hogy nincs bocsánat. <i>Fogalmak:</i> síkváltás, komplex kép, archetípus, önmegszólító vers.</p>
<p>A két világháború közötti magyar irodalom (16 óra) Művelődés és szellemi élet. Szabó Lőrinc lírája. Németh László esszéi, regényei. Illyés Gyula költészete, prózája. Márai Sándor szépprózája, Radnóti Miklós lírája.</p>	<p>Szabó Lőrinc 2-3 verse; Németh László 1-2 esszéje; Illyés Gyula: Egy mondat a zsarnokságról; Bartók; Koszorú; Puszták népe (részlet); Márai egy műve, pl. Egy polgár vallomásai; Radnóti Miklós 5-6 verse. <i>Fogalmak:</i> szociográfia, népi-urbánus vita, szonettciklus, ekloga, idill, bukolika.</p>
<p>A 20. század második felének magyar irodalma (24 óra) Néhány alkotó művein keresztül keresztmetszetet adni a korszak lírájáról, epikájáról. Weöres Sándor, Pilinszky János, Nagy László lírájáról; Déry Tibor, Örkény István, Ottlik Géza szépprózája. Kitekintés a határon túli magyar irodalomra – Sütő András, Kányádi Sándor, Szilágyi Domokos. A kortárs magyar irodalomból – pl. Baka István, Kertész Imre, Esterházy Péter, Nádas Péter.</p>	<p>2-3 vers a választott költőktől; Déry: Szerelem; Örkény: Tóték; egypercesek; Ottlik: Iskola a határon; Kertész Imre: Sorstalanság.</p>
<p>A 20. század második felének világirodalma (14 óra) Néhány alkotó egy-egy művén keresztül keresztmetszetet adni a korszak epikájáról, drámájáról. Pl.: García Marquez, Golding, Orwell, Szolzsenyicin, Hrabal, Kundera; Beckett, Dürrenmatt, Arthur Miller.</p>	<p>Legalább egy regény és egy dráma. <i>Fogalmak:</i> abszurd dráma, mítosz, utópia, posztmodern.</p>
<p>Érettségire készülés – összefoglalás (25 óra) Az érettségi vizsga ismeretköreinek, vizsgakövetelményeinek megfelelő rendszerezés, összefoglalás a megadott kompetenciák alapján.</p>	

Év végi követelmények

- Az avantgárd irányzatok néhány jellemző jegyének ismerete.
- József Attila életművének ismerete.
- Radnóti Miklós, Weöres Sándor, Pilinszky János költői portréjának bemutatása.
- Világlátás és kifejezőmód Illyés Gyula, Németh László, Örkény István művészetében.
- Ismeretek a kortárs magyar irodalomról.
- A 20. századi világirodalom tematikai, formabeli változatosságának bemutatása néhány szerzőn keresztül.
- Nagypikái és drámai művek szóbeli és írásbeli bemutatása.
- Adott szempontú műelemzés készítése közösen fel nem dolgozott kisepikai és lírai alkotásról.
- Memoriter: legalább három vers a tanultakból; 15-20 soros epikai v. drámarészlet.